

Maj 1945 – Forsøg på en normal tilværelse

På et møde fik vi tilbudt en fremtidig glørværdig karriere som krigere. Vi var savnede, det var folk af vor støbning, man havde brug for, man ville blive glad, hvis vi gik ind i krigsvæsenet – nu kaldt Forsvaret – jeg kunne blive officer i Hæren eller Marinen.

Marinen lød tillokkende for mig, men alligevel, trods et tilbud om rene underbukser, sokker, sko, uniform, kost og logi samt 800 kr. om måneden – en formue dengang, og vel især for mig, der aldrig havde haft kongens mønt mellem hænderne – takkede jeg nej – krigershåndværket var for afskyeligt.

Dum som jeg var, landede jeg i en ren kedeldragt uden armbind og våben i en Ford de Luxe ude hos min gamle læremester.

Fra venstre mod højre:
Jørn = Otto Haslund,
Lille John = Aage Staffe,
Tom = Per Mortensen,
Teddy = Børge Dahl

Pænt, spurgte jeg, om jeg kunne få lov til at fortsætte min læreplads.

Det var umiddelbart efter Befrielsen, og modstandsfolkene var endnu populære. Generøst opstillede læremesteren efter at have studeret sine notater et regnestykke: «Du har været fraværende pga. sygdom i to måneder (lungebetændelse), og du har været borte i halvandet år som «frihedskæmper. – Hvis du begynder den 1. juni (1945) og passer dit arbejde, vil jeg indstille dig til svendeprøve, så du er udlært 1. september 1946».

Han ville eftergive mig den tid, jeg havde været væk, godt ét og et halvt år. Han ville føre mig op til svendeprøve. Bestod jeg, var alt i orden, men dumpede jeg, skulle jeg gå til lærlingeløn, indtil jeg bestod.

Han beholdt både livrem og seler på, han ville heller ikke nu løbe en risiko. Det var dog en aftale.

Juni 1945 – Smededreng og hverdag igen

Naturligt nok var der ingen overhovedet, der havde fantasi til at forestille sig, at jeg – der altid havde kunnet løse opgaver og problemer, og som under krigen havde siddet og trøstet store voksne mænd, som græd snot på mine spæde skuldre – selv kunne få problemer. Selv var jeg måske for stolt til at bede om hjælp. Det var forholdsvist nyt for mig at bede andre om noget. At klynke hjalp aldrig, det havde jeg fået ind med modermælken. Hvor kunne man i øvrigt klynke?

Nu, hvor alle disse mange år er gået, kan jeg med ret stor sikkerhed slå fast, at symptomatisk for BOPAfolk var, at de manglede social indsigt og forståelse. De har aldrig sanset, at kammerater kunne have brug for hjælp, og derfor selv tage et initiativ til at hjælpe dem. Flere BOPAkammerater drak sig fra sans og samling, medens deres kammerater så passivt til fra sidelinjen.

Om det så har sammenhæng med opfattelsen af den individuelle friheds ukrænkelighed – det, at det er den enkelte, der helt og fuldt råder for sin skæbne – skal være usagt.

De af vore alkoholikere, der blev reddet og halet ind i en »normaltilværelse», blev det af andre, af folk udefra. Ikke fordi der på nogen måde har været tale om dårligt kammeratskab, men måske var vi bare slidt op. Den fatale mangel på medmenneskelig indsigt efter krigen kan ene og alene skyldtes alt det, vi havde været igennem.

Et begreb som psykologhjælp – krisehjælp var endnu ikke opfundet.

Samfundet var skide ligeglad, fortielsens sand og olie blev brugt, og det kom mange af kammeraterne til at betale dyrt for.

At møde op på lærepladsen var det mindste onde på den tid.

Noget håndværksmæssigt naturtalent har jeg aldrig været.
Mekanik har aldrig interesseret mig.

For mig stod tiden fra juni 1945 til september 1946 stille, og det blev en meget, meget lang periode. Uden forventninger eller illusioner mødte jeg op, godt nok klar over, at jeg ville være interessant, og at jeg ville blive overdænget med spørgsmål:

– *«Hvad har du lavet?»* – *«Har du sprunget noget i luften?»*

«Har du slået folk ihjel?»

Det var de nye på værkstedet, der spurgte.

De «gamle» lunede man sig med, når man talte om de numre, vi havde lavet sammen. Her var det mere: – *«Kan du huske?»*

Jeg havde besluttet at holde den lavest mulige profil, men ellers prøve at svare pænt. Ingen snak i arbejdstiden, korte lokumsture, arbejdet blev passet uden svinkeærinder af nogen art. Mester havde bemærket det på sin egen tvære måde; her var en effektiv, billig arbejdskraft, og den skulle udnyttes. De unge svende tiltalte jeg korrekt med De, så var det op til dem, hvis tiltaleformen skulle ændres. Nogen gjorde, andre nød tilsyneladende at blive placeret lidt højere end «frihedskæmperen» på hønsestigens hakkeorden.

Mig generede det ikke. Det hele var røvhamrende kedeligt. Dagene var lange som år, nogle gange havde jeg på fornemmelsen, at det store ur på væggen gik baglæns, eller at viserne stod stille. Men som dagene gik, fordampede sensationerne, og jeg kunne nu spille eller rettere gå ind i den rolle, som jeg kendte til hudløshed.

Du er der, ingen ser dig, ingen hører dig, du er der bare.

Hjemløs – autoriseret kattefænger

Jeg havde været til nogle fester og havde ikke været hjemme i nogle dage. Ved fyraften dukkede jeg op, og straks fór mor i hovedet på mig. Hun var vred:

– *«Hvor har du været? Hvis du vil bo her, skal du være hjemme senest klokken 10! Har du forstået?»*

Det var mit stille håb, at gassen ville gå af ballonen, men nej, hun tromlede og tromlede. Det hele endte med, at jeg tog min rygsæk, bad hende pege ud, hvad der var mit af sokker, undertøj osv.

Hun fattede ikke en pind af det hele. Nu havde knægten i halvandet år kunnet gå og komme, som han syntes, og så dette – det var dråben, der fik bægeret til at flyde over, den absolutte bund.

– «Hvor tager du hen?»

– «Du har haft bekymringer nok, lillemor, du skal ikke have flere. Jeg finder ud af det.»

Kommentar

I bagklogskabens lys hersker der ingen tvivl om, at mor havde taget skade af krigen.

Års ængstelse for mand og søn – besøg af dansk politi og Gestapo havde sat spor. Kunne hun få hjælp? Ikke af sin mand og ikke af sønnen – alle, havde uden at kunne erkende det, taget skade.

1945 – Sommerferie

Men det var lige før lærepladsen holdt sommerferie, og jeg var helt uden penge, for der var ikke feriepenge for hverken lærlingen eller eks. – sabotøren. Jeg opsøgte min gamle ven Murer Søren og fortalte ham, at jeg var helt på skideren og spurgte, om ikke jeg kunne fange katte for ham, og hans svar var: – «Selvfølgelig.»

Derefter blev jeg autoriseret kattefænger med papir på det fra Politiet. Vi havde nogle ret store fælder, som vi satte ud, hvor vi havde fået besked på, at der var vilde katte, som skulle fanges.

Jeg fik 7 kr. for en kat, og da ingen undersøgte, om katten, som jeg afleverede, var vild eller tam, varede det ikke længe, før mine udgifter til røgede sild steg, og antallet af katte faldt drastisk.

Af og til havde jeg to solide lædertasker med to katte i hver på styret og en kasse med både to eller tre i på bagagebæreren. Folk skævede, når jeg holdt for rødt lys, og de elendige katte begyndte at slås, hyle og skribe. Det gav smør på brødet – men langt fra nok.

Jeg fik et job, hvor jeg til langt ud på natten stod og klippede gamle malerdåser og konservesdåser op. Værktøjet var elendigt, betalingen skandaløs, det var beskidt, uhumskt og farligt.

Skar jeg mig på de rustne dåser med rådne madrester og giftige kemikalier, ville jeg givetvis få en blodforgiftning.

Arbejdshandsker kostede penge, og at anskaffe dem til drengen var lige så fjernt som en by i Rusland.

Jeg opsøgte BOPAs kontor og spurgte, om ikke der var ét eller andet, jeg kunne gøre. Jeg har nok ikke udtrykt mig tydeligt nok, eller også har man ikke fattet, at her stod smededrengen og bad om at få to gange 105 kr. for at spille frihedskæmper, medens lærepladsen var lukket på grund af sommerferie. I stedet kørte jeg som svajer på en budcentral. Det var noget af en overgang at gå fra den luksusbil, jeg var vant til at køre i (en Ford de Luxe V 8), stjålet fra den tyske handelsattaché), til en trehjulet ladcykel.

Jeg sov skiftevis hos Søren og en husassistent i Gentofte, men de var begge ved at få nok af mig, så jeg søgte om optagelse på et lærlingehjem. Der var ingen plads lige for nærværende, der var ventelister; de spurgte for meget og var indremissionske.

Tvungen kirkegang og aftenbønnemøder var ikke min kop te. Ved et nyt bal scorede jeg en ny husalf. Hun var ikke nær så bange af sig, men adgangsforholdene til hendes værelse var katastrofalt dårlige. Toiletet, som også jeg skulle bruge i nødsituationer, var det samme som familiens, og det var en stor familie.

Det holdt knap en uge, så smed pigen mig ud. Sagen var simpel nok; efter det fine, efter en af vore små, fælles glæder vippede jeg et kondom ud ad vinduet, og i min skødesløshed faldt det ned og hængte dekorativt på underboens vinduessprosse.

Tilbage til Søren, hans kone og tre børn i en toværelses med et lokum, man kun kunne komme ind på, hvis man bakkede. Badeværelse? Det var et vandfad anbragt i køkkenvasken. Fransk vask eller kattevaske var, hvad det kunne blive til for os alle, man var jo trods alt lidt genert. I hele denne periode passede jeg mit arbejde punktligt.

Hjem igen

Lærekammeraterne spurgte noget undrende, hvorfor i alverden jeg slæbte rundt på en rygsæk. «Jeg er husvild». De troede mig ikke. En «helt» – en rigtig frihedskæmper som mig, og så husvild nu – næh, ikke her. En dag ved fyraften stod mor uden for fabrikken og ventede.

Jeg lod som ingenting, og først da hun kaldte, vendte jeg mig om.

Hun var ked af det.

– «Mor, jeg skal altså videre, jeg har travlt, hvad vil du?»

Jo, hun ville gerne have, at jeg flyttede hjem igen, hun kunne godt se nu, at hun havde været for streng, men det var jo, fordi hun var bange for, at det skulle gå galt for mig.

– «Ved du hvad, mor? Jeg klarede mig under krigen, så skulle jeg vel også kunne klare mig nu, hvor der er fred.»

– «Hvor bor du?»

– «I rygsækken.»

Det var ikke helt løgn, flere gange havde jeg overnattet i beskyttelsesrum, men mest på fiskerbåde og skibe i havnen.

– «Man kan da ikke bare ligge ude,» sagde mor, «det kan man da ikke.»

– «Jo, hvis man er nødt til det, kan man meget, og det er jo sommer.»

Mor bad mig komme hjem, hun var ked af al denne ballade og ville garanteret gøre sit yderste for at få det gode forhold frem igen. Jeg flyttede hjem, og der kom aldrig et ondt ord mellem os fra den dag.

Hun blev 89.

1945 – 1946 – Janteloven tages i brug igen

På arbejdspladsen var det retsopgøret og manglen på dagligvarer, der var samtaleemnet – man var utilfreds, det trak for længe ud. Der var ingen tillid til politikerne. De ævlede og lod kapitalister og værnemagere, der havde spundet guld, gå fri. Folk ville se blod – de ville have de værste forbrydere henrettet. Når man spurgte om min mening, trak jeg på skulderene og gik. Jeg havde set skriften på væggen:

Unge, vi røvrender jer

Og dag for dag blev vi røvrendt. Også af dem, vi troede, var vore egne. For nogle sølle ministertaburetter i nogle minisekunder solgte de sig til ineffektivitet og rævekagemetodik. Den gode moral og de ofre, den kæmpende danske ungdom havde bragt, blev solgt til fordel for nul og en skid. Jeg følte flere gange, at Lille Svend og de andre døde kammerater måtte rotere i deres grave. Det var nu mere end nogensinde om at holde kæft, lav profil, træde vande, passe sit arbejde og frem for alt ikke gøre sig bemærket. Langsomt kunne jeg mærke et stemningskift i befolkningen. Frihedskæmperne blev mere og mere upopulære.

Måske skyldtes det alt det svulstige råberi og måske, at alle følte magtesløshed. Politikerne snakkede folket efter munden, mens de kørte deres eget løb i korridorernes skyggefulde gange.

Jeg havde i meget lang tid stået ved en produktionsdrejebænk og lavet det samme dag efter dag.

Meget høfligt, meget fromt spurgte jeg den nye værkfører, om der var chance for at få noget andet arbejde, noget jeg kunne lære noget af.

– *«Er du fræk? Du må da vide», sagde værkføreren, «her skal først og fremmest bestilles noget. Det er slut med at lege røvere og soldater, unge mand.»*

Jeg tror ikke, at han selv var klar over, hvor ond han var. Var jeg førhen tavs og indesluttet, var jeg nu nærmest stum.

En kontorlærling pralede til højre og venstre om sine heltegerninger, alle BOPAs store aktioner havde han deltaget i. De andre kom og spurgte:

– *«Kan det være rigtigt?»*

Det eneste, jeg gjorde, var at sige, at jeg ikke kendte ham, og at de kunne tage ind på BOPAs kontor i Klerkegade, hvor de havde et kartotek, måske kendte de ham dér.

Det kom op på et klubmøde. Jeg blev spurgt, mit svar var: – *«I kan spørge dér, jeg vil ikke blandes ind i mere, jeg har været blandet ind i nok.»*

Tillidsmanden tog ind på BOPAs kontor og kunne på et senere møde meddele, at den unge mand var en fantast. Han blev forment adgang til værkstedet, og mester blev opfordret til at fyre ham. Selvfølgelig fik jeg skyld for at stå bag, så min popularitet blev ikke bedre på kontoret.

Var bunden nået?

Jeg var så led ved det hele, at jeg gang på gang var ved at springe fra lærepladsen. De få glæder skulle være, når man var sammen med kammeraterne, men de sad i flotte officersuniformer med penge på lommen.

Der var dog én af kammeraterne, der fornemmede min situation. Vi sad på en restaurant, man bestilte bajere, masser af bajere, og jeg undgik fikst tjeneren ved at sige, nej tak, jeg er i bil.

Ejvind Hansen, kaldet Jens siger:

– *«Det er sgu' da løgn, du har da ingen bil. Hvorfor bestiller du ikke en pils?»* – *«Jeg er ikke tørstig.»* – *«Det er sgu' da også løgn.»*

«Har du ingen penge?»

Jeg fortæller ham, at jeg tjener til dagen og vejen ved at fange katte, skære gamle konservesdåser op, og at jeg er husvild.

Jeg boller mig til mine logier nu. Da han hørte, at jeg havde været husvild i næsten to uger, sagde han, at jeg ikke skulle mangle noget.

– «*Har du problemer, skal du komme med dem. Jeg kan ikke love dig andet, end at jeg vil gøre, hvad jeg kan.*» Det gjorde han så.

Et centralkontor – hvor dum kan man være?

Tilfældigt hørte jeg – og det var tilfældigt. Ikke én af mine mange kamerater havde fortalt mig, at man havde oprettet et centralkontor, hvor modstandsfolk kunne blive hjulpet.

Der mødte jeg Uffe, og han sørgede for, at jeg blev ekviperet, men det var sommer, og jeg tænkte ikke så langt, at jeg fik vintertøj med mig.

– «*Du skal også have nogle penge, John. – Hvor meget vil du have?*»

Jeg gik med hundrede kroner på lommen. Fatter kunne være gået derind og fået alt, men det gjorde man altså bare ikke, hvis man var arbejder og opdraget til at klare sig selv. Han gik derfor rundt med røven ud af bukserne.

Foredragsholder

Det var modsætningernes verden. Igennem vinteren 1945 – 46 var der bud efter os som foredragsholdere. Jeg blev sendt rundt til forskellige afdelinger af Danmarks Kommunistiske Ungdom, men jeg levede ikke helt op til forventningerne.

Det ebbede stille og roligt ud, fordi jeg ikke leverede varen. Man ville høre om de uforfærdede ungtkommunister, der trodsede alle farer, kæmpende med et rødt flag mellem tænderne, stormende frem i revolutionens navn, medens geværilden knitrede.

Af og til følte jeg, at ligheden mellem mig og disse tilhængere af kampene ved Dybbøl Mølle var svær at få øje på.

Når de bagefter sang nogle af de kendte arbejdersange, og jeg udtrykte, at det var det mest krigsliderlige gejl, jeg havde hørt, blev der er en mærkelig stemning.

Min far ses her på Skolen ved Sundet på Amager, hvor han var chef for kompagni A 6 i Ampa. Skolen husede også ret mange tyske flygtninge. Efter tre ugers forløb var han, som jeg træt af det skuepil, der blev opført af de sidste dages hellige. Vi takkede af.

I fars kompagni var folk, jeg havde lånt til en mindre aktion, hvor flere tyske soldater blev dræbt. De hellige var blevet bedt om at dække os, men det viste sig, at de havde stukket halen mellem benene og var flygtet hjem til aftenkaffen, da de første skud lød. Det fik dog ikke dem til at afstå fra som krigsliderlige, udisciplinerede krigerkarle at nedskyde vigtige vidner ved aktionen mod Hipofolk i Asserbo – alt i fredens klare lys.

Men far var fortsat fuldstændigt tabt for omverdenen, han åndede kun for Kommunistpartiet.

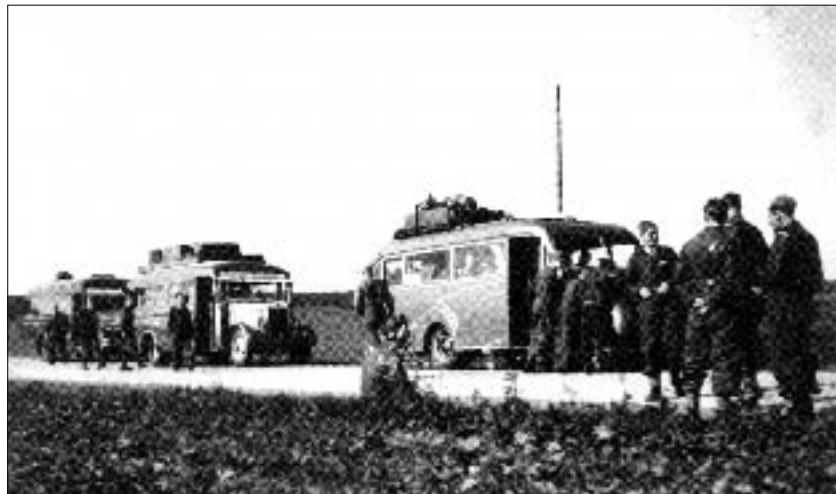
Gud og hver mand var jo medlemmer af det parti i de dage.

Kommentar

Far - Vølker Johansens modstandsarbejde havde bl.a. bestået i organiseringen af militære ventegrupper – AMPA – Amagerpartisanerne – hvor han var chef for kompagni A 6. Men som jeg, var han træt af skvalderet og de sidste dages helliges optræden i heltedyrkelsens søgelys. Efter tre ugers gallaoptræden sluttede vi. Far blev nu leder af en tysk flygtningelejr. Men det varede kun kort – han faldt i unåde.

Nu, hvor freden var en kendsgerning og risikoen minimal for at være ak så national, udviste man et grænseløst had til alle tyskere. Far havde efter bedste kommunistiske mønster oprettet råd (sovjetter) og forsøgte i et snævert samarbejde med flygtningene, hvor han lod disse deltage aktivt i forbedring af deres kår – ud fra de foreliggende muligheder. Oplæring i demokratiets velsignelser er vel benævnelsen for hans indsats.

Han blev smed – noch einmal!

Maj 1946 I Hjemmeværnet

Nogle hjemmeværnsfolk opfordrede mig til at blive hjemmeværnsmand, man skulle have en udstillingsgenstand, noget at vise frem. Min interesse steg betydeligt, da jeg kunne komme med på en udflugt til Oslo i en uge for 16 kr.. Da jeg var i lære, ville man bede mig fri fra arbejde og betale for mig.

Det lød fristende, og da min udlængsel var maksimal efter fem års indespærring i et besat land, blev jeg medlem i ca. 8 dage.

I bussen op gennem Sverige stiftede jeg på denne min første udlandsrejse noget undrende og imponeret bekendtskab med de første fjelde, (som i virkelighedens verden blot var store stenklodser) og fik en glubende appetit på mere, men jeg kunne ikke undgå at høre (medpassagerernes) – de tapre krigeres pralerier, og det endte da også med, at jeg tog én ved vingebenet og sagde:

– «*Det er da dejligt at se dig igen. Du overlevede også. Den aktion, du taler om, lavede jeg sammen med min gruppe, så den har du åbenbart været med i, eller? Jeg blev kaldt John, hvad hed du?*»

Praleriet blev dæmpet, men populær blev jeg ikke. I Oslo blev vi trukket rundt til utroligt meget skvalder, og der var ikke gået mange timer, før jeg havde fundet et andet, betydeligt morsommere selskab, hvilket ikke var svært, da danskere var meget populære pga. den hjælp Danmark havde ydet umiddelbart efter befrielsen. Med politiets hjælp blev jeg dog fundet igen, men jeg blev nu ført i meget kort snor.

På en øvelse, hvor vi styrtede rundt på fjeldet i isnende, kold regn, var jeg den eneste, der, mens mit tøj endnu var tørt, tog al inderbeklædning af og stoppede den ned i rygsækken. Vi var uvant med at orientere os efter landkort på fjeldet, sigtbarheden var stærkt nedsat, og vi var forkomne og trætte. Jeg sjuskede efter gruppeføreren. Han vred om på foden og jamrede – helten ville bæres. Vi fortsatte, men min sociale indsats var minimal. Da vi kom til en næsten lodret nedstigning på ca. 100 meter, blev det for meget for vor overkriger. Han stod og råbte om hjælp. Jeg foreslog gruppen, at jeg løb efter hjælp, og det blev vedtaget.

Kun få hundrede meter borte nede i skoven havde jeg nemlig set skorstensrøg. Hvor der er røg, er der ild, og hvor der er ild, er der varme – ikke dårligt. Her var hyggelige mennesker, jeg fik tørt tøj på igen.

De lånte mig noget af deres, og jeg fik mad og varmt at drikke.

Men jeg måtte forklare dem, at jeg havde et problem.

Det tog nogen tid for dem at forstå budskabet

Jeg forklarede, at jeg tilhørte en «militær» enhed, der var faret vild, og ét medlem, en gæv kriger, skulle bæres. De foreslog at gå op og hente ham, men da jeg spurgte, om ikke der var norske krigere, hjemmeværnsfolk, i nærheden, blev vi enige om, at vi skulle bede dem om assistance, de var der jo til det samme. Efter ca. en halv time på god vej havde vi fundet en Røde Kors station, og de sendte folk af sted til positionen. Mine tidligere værter havde, inden jeg forlod dem, indtrængende inviteret mig til at blive, og nu hvor mine pligter var udført, kunne jeg vel lige så godt opholde mig dér.

Jeg smuttede tilbage til dem, men ud på aftenen dukkede norske hjemmeværnsfolk op og spurgte efter mig. De var sure, de havde andet at lave end at lede efter mig. Det forstod jeg udmærket, men jeg havde jo ikke bedt dem fare rundt i vildniset. Snoren blev endnu kortere. Næste dag skulle vi konkurrere indbyrdes og med nordmændene i skydning med forskellige våbentyper. Da vi lå med riflerne, havde jeg ikke mere travlt, end at jeg kunne se min «sårede» gruppefører tage omhyggeligt sigte, lukke øjnene og trykke af.

Det var ikke pænt af mig, men jeg satte alle mine skud i hans skydeskive. Selvfølgelig gik der kuk i det. Jeg tror, at vi hver især havde i alt 18 skud, og i hans skive sad omkring 24 træffere. Med maskinpistol gik det helt i agurk, fordi jeg under krigen møjsommeligt havde trænet og lært at skrive mit navn på husgavle.

Jeg blev kaldt op til skiven, man bad om en forklaring, det fik man så: Jeg havde givet dem min autograf.

John kunne læses, hvis man forbandt hullerne i skiven, autografen var deres, gratis. De skævede noget, og det hvide i øjnene kunne ses, men de sagde ikke noget til mig. Med rekylgevær gik det absolut bedre, og her gjorde jeg mig virkelig umage. Det var den engelske Brenngun, som jeg havde prøveskudt før. Jeg kendte alle dens unoder og fik en medalje af blik, men forgyldt.

Med fulgte retten til at bære den på maven. Den skinnede.

Hjemme i Danmark var interessen for min deltagelse i hjemmевærnsaktiviteter kølnet noget, og da jeg undlod at trænge mig på og presse dem, ophørte mit medlemskab af sig selv.

En militærkarriere var næsten slut.

Danmark var et fattigt land i 1946

Danmarks valutareserver var efter okkupationen lig nul, hvorfor man af hensyn til import af livsvigtige varer havde indført en lang række restriktioner. Derfor havde man forbudt privatpersoner at ind eller udføre mere end 20.- kr. – skulle man bruge valuta til en rejse måtte man søge og fik blankt afslag, hvis formålet var en ferie eller fornøjelsesrejse.

Norge 1946

Når jeg i dag tænker tilbage på denne ferietur fatter jeg ikke, hvordan jeg har kunnet gennemføre den. Hvor mange penge havde jeg? Stort set ingen! Hvad havde jeg af udstyr? Jeg ville i dag godt give en bajer for at kende rygsækkens indhold. Ved starten havde jeg et Hitler Jugend tornyster, som gnavede i rygstykkerne; så da jeg nåede frem til Niels og Jens i Småland, blev den udskiftet med Niels' norske Bergan rygsæk.

Til en fjeldvandring var det eneste velegnede de støvler, Lille Svend havde foræret mig ved sit tyveri i sin tid fra værnemagerfabrikken Vedela. Skiftetøj – varmt tøj til at modstå kulde og regn på fjeldet? Stort set intet! Måske har jeg haft den sovepose med, som jeg stjal i befrielsesrusens dage under en razzia på tysk kaserne. Den fyldte meget, da den var beregnet til polarekspeditioner og var foret med rensdyrhår.

1946 – Frihed fra slaveanstaltens mobberi – to ugers ferie

Vi læredrenge knoklede på hele lørdagen til frihedens toner lød. Rengøringen af svendenes maskiner – feje gulve – og gøre lokummerne rene gik som en leg, men fik denne dag en noget grundigere omgang, da vi ikke var i tvivl om, at slavefogederne ville brokke sig over den mindste bagatel og eventuelt holde os tilbage, når klokken slog et.

I porten stod mester og ønskede med fremstrakt hånd hver arbejder god ferie. Var der en eller anden belønning i hånden? Nej!

Det var den jyske, bonderøv for fornæret til. Da det blev min tur var der ingen fremstrakt hånd, men et hvast blik og en formaning, som han må have øvet sig på; hævnen er jo sød, siger man.

– «Må jeg give dig et godt råd, så er du her igen om præcis 14 dage klokken syv – ellers!»

Det opfattede jeg som en trussel, og den kom senere til at ringe i mine ører. Hjem til mor – hun havde smurt en kæmpemadpakke – og dertil et kvart, groft rugbrød – et helt franskbrød – fedt i et glas – (det kunne jo smelte i sommervarmen) – en stump spegepølse og salt til fedtemadderne.

To hele flasker snaps skulle finansiere turen – de var letomsættelige i datidens Sverige, hvor sprut kun fandtes i Spritbolaget og hjemmebrænderier. Hver voksen svensker havde en Motbok, hvor hans indkøb blev noteret i rationeringens og mådeholdets hellige navn.

I Helsingør lykkedes det at komme over med færgen uden betaling – også tolden slap jeg helskindet igennem. Første stop på tommelfingeren blev Värnamo, hvor jeg gæstede Niels og Jens. Rygsækken blev udskiftet, og jeg lovede at komme forbi på hjemvejen, da de havde forskelligt, som de havde indkøbt og gerne ville have bragt til deres familier.

Da jeg ikke var udstyret med noget så luksuriøst som et landkort, måtte jeg simplificere min videre fremfærd efter en hukommelse, der stammede fra min skolelærdom. Derfor valgte jeg at søge mod Gøteborg for at fortsætte på hovedveje (som alle dengang var grusveje) til Oslo og derfra mod de norske bjergtinder, hvilket oversat betød videre igennem Gudbrandsdalen mod Jotunheimen.

I nærheden af Borås fik jeg et lift med en lastvogn og da chaufføren hørte, at jeg ville til Jotunheimen, betroede han mig, at jeg var svineheldig, da han skulle så langt, at jeg ville være på højde med mit mål.

Vi kørte og kørte – det blev sen aften, jeg snorksov, da han endelig stoppede og betroede mig, at turen var slut.

Hvor var jeg? Jeg anede det ikke – men fandt frem til en gård, hvor jeg efter at have afleveret mine tændstikker fik lov til at overnatte på høloftet.

Ud på natten puslede det i høet, det var gårdmandskonen, der lige ville se til gæstens befindende. Hun var trivelig – der var både til gård og gade – nydelig – så ganske godt ud. Hun har givetvis kedet sig i ødemarken, og har vel søgt afveksling i sin «ensomhed», så da hendes interesse og omsorg for lille jeg blev ret så utilsløret, var jeg ikke den, der protesterede – vi hyggede os. Om hendes mand sov trygt under seancen, var ikke mit problem, men ved det fælles morgenbord var der ingen sure miner, og jeg kunne drage videre efter at have fået oplyst, at der ikke var nogen grænseovergang i miles omkreds.

Jeg turde derfor ikke overskride grænsen til Norge, da det på det tidspunkt var nødvendigt at få stemplet passet for at undgå ubehageligheder. Jeg traskede ad en øde landevej tilbage mod Gøteborg.

Kun én bil dukkede op i løbet af dagen – det var en rød åben sportsvogn med en lyshåret skønhed. Hen under aften dukkede hun op igen. Denne nat tilbragte jeg i et buskads – vejret var fint – næste dag dukkede damen op igen uden at stoppe. Det var den eneste bil den dag.

Ingen tvivl i mit sind – jeg var på Herrens mark.

Langt om længe nåede jeg en mindre landsby og på stedets bensintank, lod jeg som om, jeg ville købe et kort. Efter at have indprentet mig detaljerne gik jeg igen, men nu mod nærmeste jernbane. Efter lang tids venten gjorde et godstog holdt og uden at vide, hvorhen det skulle, sneg jeg mig om bord og nåede hen under aften Gøteborg. Herefter gik det rask mod grænsen og igen videre mod Jotunheimen.

Hvordan jeg kom op på højfjeldet, husker jeg ikke, men i de næste dage vandrede jeg mod Nordeuropas højeste punkt Galdhøpiggen i selskab med skiftende hold af piger.

Overnatningen skete på turisthytter, og glad blev jeg, når man beklagede, at man desværre ikke kunne anvise et værelse, men blev tilbudt en plads på gulvet – det gjorde ikke indhug i en beskedent bankbeholdning. Uden disse norske pigers hjælp var jeg næppe sluppet godt fra vandringen på højfjeldet, da min viden om elementære sikkerhedsregler var nær nul.

Men jeg lærte at gå efter varder – stensætninger som i århundreders løb er vokset ved, at den forbigående lægger sten på varden.

Efter nogen tid kommer min mesters trussel mig for øre.

Det går nu op for mig, at jeg uden en krone på lommen vil have mere end svært ved at nå tilbage til slaveriets mobbeanstalt i tide.

Nedstigningen begynder, og efter timers vandring på den øde grusvej må jeg konstatere, at mine hæle skrider af smerte, efter at de igen og igen er hugget ned i fjeldet for at bremse farten nedad.

I Bøverdalen, som er noget af det smukkeste, jeg nogensinde har oplevet, er jeg kommet på en hovedvej og under mig da et hvil ved en elv, som lokker med sit glasklare vand. Af med støvlerne og fødderne får en velfortjent pleje. Jeg må konstatere, at det er torsdag, og frygter nu for, at min læreplads er en saga blot.

Men heldet står den kække bi, for snart dukker en bil op med en fortravlet forretningsmand som i et hug skal til Oslo. Ud på natten bliver jeg sat af midt i byen finder en bænk i en park og slumrer blidt til den lyse morgen.

Kursen bliver sat mod den svenske grænse – men Oslo er en stor by at vandre igennem, for først ude på landevejen kan jeg tomme den. En tom sporvogn dukker op, og da jeg betror vognstyrelsen, at jeg ikke ejer kongens mønt, siger han okay – og jeg når endestationen.

Igen er jeg heldig – bil efter bil skal langt, og allerede fredag aften er jeg fremme ved Niels og Jens i Värnamo. Lørdagen var noget besværlig, for først sent var jeg fremme ved Helsingborg for at konstatere, at den sidste færge var gået.

Overnatning igen i en park – med besøg af et par fredelige svenske betjente, som høfligt ønskede mig sov godt, da de havde konstateret, at jeg ikke havde en brandert på.

Søndag var jeg hjemme igen – træt – lagde jeg mig til at sove – da jeg vågnede var jeg forvirret. Var det den lyse morgen eller aftenskumringen, jeg havde foran mig?

December 1945 – Min læremester løber fra vor aftale

Tiden slæbte sig af sted. Den følgende september skulle jeg stige i løn, men der var ingen ændringer i lønningsposen.

Da jeg spurgte mester, om det var en forglemmelse, sagde han blot, at den tid, jeg havde været borte, skulle jeg stå længere i lære. Det var stik imod vor aftale, men hans kommentar var:

– *«Hvor står det?» –»Den aftale var der da flere, der hørte, at vi indgik.»*

– *»Kan du få nogen til at bekræfte det?»*

Med uforrettet sag gik jeg, dette var værre end krigen, dette var håbløst. Jeg ringede til Dora, Brandts kone, men Brandt var i tjeneste, og først i weekenden fik vi talt sammen.

Da jeg fortalte ham, hvordan jeg hutlede mig igennem med katte – dåser og som husvild, sagde han, at det er sgu' da løgn. Jeg fortalte ham om de sammenstød, jeg havde haft med mester under krigen, og at han nu ville have hævn.

Enden på komedien blev, at Brandt sammen med Mogens Fog talte længe og indtrængende med min mester, og denne gik så ind på at holde vor aftale. Brandt stillede mig frit, forstået således, at hvis jeg ikke ønskede at fortsætte, ville han skaffe mig en anden læreplads.

Nu skulle man tro, at idyllen kom til at råde. Men dette, at jeg var gået til Brandt, gjorde kun tingene værre, og jeg fik tommelskruerne på.

Jeg opfattede mesters og hans ridefogeders ondskabsfuldheder, som en indbyrdes konkurrence i at gøre mig mest mulig fortræd. Uden al tvivl har de forsøgt efter bedste evne at få kompensation for en manglende indsat under besættelsen.

Det blev mere og mere klart for mig, at man bevidst undgik at give mig helt bestemte opgaver, f.eks. at skære udvendige og indvendige gevind på drejebænken, et arbejde, der kræver nogen øvelse og rutine, og hvor chancerne for at brokke første gang, man udfører operationerne, ligger på over 50 procent. Formålet var efter min mening klart nok; den skide sabotør skulle dumpe til svendep prøven. Jeg gjorde tillidsmanden opmærksom på fænomenet. Han ville gerne gøre noget ved det, men hans klare opfattelse var, at det kun ville gøre ondt værre.

– *«Vi er flere, der har fulgt det lille spil, der foregår, og vi har snakket om, hvordan de mange små lorte her mobber dig,»* sagde han og gav mig det råd at bide overgrebene i mig og vente.

– «På ét eller andet tidspunkt blotter de sig. Hvis vi blander os i, hvilket arbejde du skal udføre, har vi tabt på forhånd, arbejdsgiverens ret til at lede og fordele arbejdet er en hellig ko».

Samtalen hjalp på mit humør, og det opmuntrede mig, at jeg ikke stod helt alene.

Januar 1946 – Svendebrev via Sverige

Men det afholdt mig ikke fra, næste gang jeg mødte Jens, som arbejdede i Sverige, at bede ham gøre mig en tjeneste. Det gik i korte træk ud på, at han i Sverige meldte sig ind i det svenske Metalarbejderforbund i mit navn og derefter betalte kontingent i 5 – 6 uger.

Planen gik på, at jeg derefter tilmeldte den svenske fagforeningsbog i det danske Smedeforbund, og at jeg betalte et kontingent dér i ca. 4 uger. Dette kontingent var på det tidspunkt højere end min ugeløn som lærling, hvilket gik stærkt ud over kattene i aldersrentekvarternerne.

Svenskerne havde nemlig en helt anden opdeling af fagforeningernes faggrænser, end vi havde dengang. En arbejdsgiver kunne ansætte, hvem han lystede, der skulle ikke præsenteres svendebrev i Sverige.

Hvis jeg derfor fik en fagforeningsbog fra det svenske Metalarbejderforbund, burde det i praksis have samme virkning som besiddelsen af et dansk svendebrev. Vi trak operationen over så lang tid – selv om det kostede en hulens masse penge – for at få en vis sikkerhed for, at systemet fungerede, som jeg håbede på. Det var min mening bagefter at smutte til Sverige, og det ville derfor være noget ærgerligt at stå derovre med alle døre lukkede og med alle broer brudt. En dag lå der et brev til mig derhjemme fra Smedeforbundets formand for smedelærlingene, som dengang var Thomas Nielsen, der senere blev formand for LO.

Han bad mig møde i forbundet for at få en forklaring på, hvor jeg havde arbejdet i Sverige, hvor jeg arbejdede nu osv. Jeg havde på forhånd brygget en sandsynlig forklaring sammen. Han smilede meget venligt til mig og sagde så:

– «Skal vi ikke hellere spille med åbne kort? Herinde vil vi hjælpe dig så langt hen ad vejen, vi kan, men vi kan jo ikke hekse.»

Han ville nu have, at jeg skulle fortsætte og fortælle.

Men jeg var tavs som en østers.

– «Du kan da lige så godt betro dig til mig nu, vi finder alligevel ud af sagens sammenhæng.»

Men jeg troede ham ikke over en dørtærskel og forblev tavs. Han kunne ikke skjule sin skuffelse. Her ville han hjælpe af et godt hjerte og så mødte han kun mistro. Han skiftede derfor taktik.

– «Okay, når du ikke selv vil, skal jeg betro dig, hvad vi ved, vi har nemlig undersøgt sagen, og der er nogle ting, du har overset. For det første har vi her i forbundet en genpart af alle lærekontrakter, der bliver indgået, og din er her.»

Han halede genparten op af en skuffe. – «Det andet, du har overset, er, at hver gang vi udsteder en ny fagforeningsbog, undersøger vi, om der er udfærdiget et svendebrev. Det er der ikke på dig, for du er først udlært den 1. september 1946, og der er jo stadig 9 måneder tilbage af din læretid.

Jeg har talt med tillidsmanden på din læreplads, og han var ikke overrasket over dit forsøg på at smutte fra læren. Han fortalte, at i den periode, hvor du tilsyneladende har arbejdet i Sverige, har du passet dit arbejde til punkt og prikke på din læreplads hver evig eneste dag. Da man kun kan være ét sted ad gangen, er denne svenske fagforeningsbog et falsum, ikke?»

Jeg bekræftede ikke, hvorfor tilstå?

– «Hvorfor indrømmer du ikke? Det er smart fundet på, og det er et flot nummer. Er det korrekt, når din tillidsmand udtaler, at du har været en særdeles aktiv sabotør i BOPA, og at du har været illegal i ét og et halvt år?»

Det kunne jeg jo kun sige ja til.

– «Jeg har tænkt meget over, hvorledes vi fra forbundets side kan hjælpe dig, for din situation er Fandens dum. Vi foreslår dig, at du stille og roligt fortsætter din lære.

Din tillidsmand roser dig meget, fordi du aldrig lader dig provokere, og han har aftalt med mig, at opstår der flere urimelige situationer, vil han underrette os, og vi går så ind i sagen. Det kontingent, du har indbetalt her i Danmark, får du refunderet, og hvis du går ned til kassen, ligger det klart samt 200 kr., som du kan betragte som en foreløbig gave. Hvad siger du til det?»

– «Jo, tak. Jeg havde noget svært ved at skjule min glæde, dette var da positivt.

– «Med hensyn til din svendep prøve skal du ikke bekymre dig, svendene vil sammen med os bære dig igennem. Du vil bestå, det garanterer jeg for. Når du skal op til prøven, bliver du fulgt hele vejen,» sluttede Thomas Nielsen.

Glad gik jeg til kassen, det var dejligt endelig at møde forståelse og sympati.

Mit svendestykke

Tiden var inde. Nu skulle jeg lave mit svendestykke, og flere skuemestre dukkede op. Én af dem var fra Smedeforbundet, og der var ikke tvivl hos nogen på værkstedet. Svendene overvågede hver eneste operation, jeg skulle udføre, de ville være fuldstændig sikre på, at jeg ikke kørte tingene i brokkassen. De dele, man arbejdede med til svendeprøven, var stemplede med en nøgle, så hvis man lavede en fejl, var det færdigt arbejde – ud. Mester prøvede at brokke sig til svendene over, at de hjalp mig i stedet for at passe deres arbejde.

De gav ham rådt for usødet tilbage, og i usmykkede vendinger fik han at vide, at dette ikke ragede ham. Det frydede mig noget, da tillidsmanden tog bonderøven i skole og bad ham blande sig langt udenom. Dette var ikke længere mesters bord. Mesters omsorg for mit ve og vel nu forstod han ikke. Hvis han havde villet mig noget godt, havde han haft rig lejlighed til det.

Mester var ikke i tvivl, hvis han ikke føjede sig, ville han løbe ind i en arbejdskonflikt. Smedenens faste optræden undrede mig såre, hidtil havde ingen taget initiativ til at blande sig, men her havde man altså drøftet problemerne, man havde taget stilling, og man ville kæmpe for en sølle drengs rettigheder. Der var tørre tæsk i luften.

Næsten daglig kom fagforeningsledere og talte med tillidsmanden – ingen var i tvivl, heller ikke mester.

Til fyraften pakkede jeg stumperne til mit svendestykke sammen for at tage dem med mig.

Mester kom farende og spurgte:

– *«Hvorfor pakker du det ind?»*

Tillidsmanden kom mig til undsætning:

– *«Det er på min anbefaling. Det er efter mit råd, at Aage tager sit svendestykke med hjem.»*

Så er han helt sikker på, at det ikke bliver saboteret ». Ordet «saboteret» blev sagt med eftertryk og i et mere end hånligt tonefald.

Svendestykket blev færdigt, mit svendebrev var sikret. Nu var der kun at vente på godkendelsen, som var stensikker. Jeg kunne atter trække vejret. Mester havde tabt og gradvis ændredes tonen.

Endelig kom dagen. Traditionen tro gik man fra svend til svend og drak dus. Jeg havde købt rigeligt med bajere og snaps.

Stemningen var god, lidt løftet måske, men da jeg i frokoststuen sagde pænt tak til alle, der havde hjulpet mig under og efter krigen, gik der et sus igennem forsamlingen.

Der blev stille, da jeg fortalte, hvor meget de 30 kr. om måneden havde betydet, og hvor fattige vi faktisk var under krigen.

Jeg beklagede, at jeg ikke havde været særlig underholdende og munter, men det var svært for mig, fordi jeg havde mistet mine bedste kammerater i den beskidte krig, vi alle havde været igennem. På en stille, ligefrem måde tror jeg, de fik en forståelse for medaljens bagside.

Efter frokost blev jeg kaldt op på kontoret for at få overrakt svendebrevet. Man ønskede til lykke og ville give hånd. Ingen var i tvivl om min foragt, da jeg tog svendebrevet og gik. Min tavshed efterlod en flok middelmådigheder, der stille erkendte, at de havde været nogle skiderikker. Dagen sluttede jeg i ædru tilstand. Jeg har aldrig siden mødt nogen fra denne arbejdsplads.

En periode var slut, og dermed sluttede en periode for en ung mand på 21 år med et sind, arret som en gammel mands. Vel var min læretid ingen dans på roser, men én af kammeraternes,

Johnnys, var værre.

Johnny var i lære som maskinarbejder på Hærens Våbenarsenal. Hans gruppe gennemførte en aktion mod arsenalet.

Af frygt for at blive genkendt var han ikke med inde på fabrikken under aktionen. Hans opgave var på et givent signal at ringe ind til en værkfører, som man anså for at være pålidelig, og som derfor ville advare arbejderne.

Johnny ringede som aftalt, men værkføreren slog ikke alarm. Ved aktionen blev mange dræbt, deriblandt hans onkel, som han satte overordentlig stor pris på. Endnu flere blev lemlæstet.

Da Johnny i de glade befrielsesdage mødte op for at genoptage sin lære, blev han bortvist. Arbejderne ville ikke kendes ved ham.

Johnny forsøgte at leve med problemet, men han var den indadvendte type, og han havde ingen at snakke med om det. Hvor skulle man henvende sig, krisehjælp var et ukendt begreb?

Johnny løste selv sit problem.

Denne fremragende sabotør tog sit eget liv.

Arbejde i Sverige – ferie i Norge

Lige efter nytår 1947 drager jeg til Värnamo for at få et job og dermed klude på kroppen fra inderst til yderst. Når jeg lige valgte Värnamo, skyldtes det, at jeg havde et vist forhåndskendskab til egnen, og at jeg netop der kunne regne med at få job straks, da der var en mængde mindre metalvarefabrikker.

Med de traditionelle to flasker snaps drog jeg af, og var fremme hen under aften. Det var en noget kold omgang. Termometret viste omkring 20 frostgrader.

Jeg opsøgte et pensionat, hvor mange af byens arbejdere spiste og meget hurtigt havde jeg kontakt og fik et overblik over de forhåndenværende muligheder. Næste morgen var jeg i arbejde ganske vist som arbejdsmand, men der var ikke råd til at være kræsen – i den kulde var udendørs overnatninger umulig, og nogen føde skulle jeg da også have.

Fabrikken var et pinsemissionsk familieforetagende, hvor to sønner stod for den daglige ledelse. Der var flere ganske unge, danske arbejdere – bønderkarle på stedet. De måtte knokle dagen lang med nogle usle akkorder, for at sige det pænt rakte de gudfrygtige lederes tro ikke til pengepungen. En af bønderkarlene skulle bore huller, men kunne overhovedet ikke holde blot en anstændig timeløn.

Han brokkede sig til mig, og jeg kunne nu fortælle ham, at de bor, han havde fået udleveret, var noget billigt skidt – han skulle bede om High Speed bor.

Søn nr. 1. spurgte, hvor han havde sin viden fra og blev henvist til mig. Jeg blev nærmest overfaldet, noget træt af hans cirkus spurgte jeg: – *«Hvad ved du om det?»*

Derpå halede jeg mit svendebrev frem og sagde læs lige dette

– *«hvis du ikke kan oversætte, vil jeg da godt hjælpe dig. Jeg blev stillet en række spørgsmål – kan du slibe et bor?»* – svaret var ja, – *«men de kludebor, du har, vil jeg ikke spille min tid på»*.

– *«Kan du stille værktøjer op på en ekscenterpresse?»* – Ja! – *«Kan du lave værktøjer?»* – Her tænkte han på snit og stanseværktøjer. – *«Jamen, så ville han da med glæde give mig sådant arbejde»*.

Nu måtte jeg betro ham, at hvis glæden skulle være gensidig, så var det til en helt anden hyre. Vi blev med noget besvær enige.

Maskinerne var forholdsvis nye og kunne ikke sammenlignes med de gamle udslidte værktøjsmaskiner, der i Danmark havde arbejdet på højtryk for den tyske krigsmagt. Gav jeg maskinen en spån på f. eks. 2,45 mm., ja så blev resultatet som ønsket og alle de sædvanlige tricks med at stoppe papir ind hist og pist for at få skidt til at udføre arbejdet, så det kunne bruges, var overflødige.

Alt fungerede perfekt. Man var tilfreds med mig og kom med tegninger på nye værktøjer. I Danmark var jeg vant til blot at få et prøveemne udleveret og en orientering om hvor mange tusinde emner, det skulle holde til. En af sønnens tegninger stred mod de sikkerhedskrav, som gjaldt i Danmark, og som må betegnes som rimelige.

Jeg forklarede søn nr. 1. at jeg ikke ville lave værktøjet efter tegningen, da det var for farligt i brug. Den skinhellige hykler prøvede nu, at overbevise mig om, at jeg kunne da være ligeglad om en arbejder fik forvandlet en hånd til fars. Endelig var de ændringer, jeg foreslog en fordyrende løsning. Han skred – overbevist om, – at han havde sejret. Nogle dage senere spurgte han til værktøjet og blev noget vred, da jeg spurgte, om han ikke havde forstået mit budskab.

– «Næh, han troede osv.!» – «Når jeg siger, at jeg ikke vil lave det – så laver jeg det ikke!»

– «Nå, ja så kunne jeg da gøre, som jeg syntes» –

han havde uden tvivl leveringsproblemer.

– «Den går ikke min herre – skal jeg gå i gang med det – skal jeg have mere i løn – for resten ville vi begge være bedre tjent med, at jeg laver arbejdet til en aftalt pris». –

« Kan du opgive en pris?»

– Jeg havde smurt godt på – men han accepterede blankt – han var på spanden.

Jeg havde samlet en del smedearbejde sammen – og masede på – pludselig står en ældre herre og spørger: –

«Nåh, du er nok smed!»

– «Nej det var jeg just ikke.»

– «Jeg kan da høre på lyden, at du har smedet før.»

– «Ja sagde jeg, men kun til husbehov, rigtig smed er jeg ikke. En rigtig smed skal kunne smede en hestesko i en varme – jeg kan overhovedet ikke smede en hestesko.»

Komedien på denne hyggesnak blev, at den gamle, som jeg havde døbt 4711, da to striber ved mundvigene afslørede hans forbrug af snus. Selv om han var far til de to pragteksemplarer – passede han essen for mig og har uden tvivl betroet sin yngel, at Aage skulle behandles med omhu. Da jeg hele tiden fik ting og sager rask fra hånden, slap jeg for deres kontrollerende rend og havde herefter et maskinværksted helt for mig selv, hvor jeg kunne komme og gå, som jeg fandt for godt.

Mine danske arbejdskammerater har givetvis fortalt (pralet) om min lynkarriere og resultatet udeblev ikke. Den ene diskrete henvendelse efter den anden kom mere eller mindre gedulgt ind ad bagdøren fra forskellige virksomheder.

De tilbød mig arbejde – men da hyren allerede var maksimal – endte det med, om ikke jeg kunne gøre dem en tjeneste og fuske et værktøj for dem. Især en virksomhed havde min sympati, sagen var i al sin enkelthed, at man havde købt store dele af Luftwaffe, som nu var demonteret for at ende sine dage som æggedelere. Jeg tjente så godt, at jeg kunne invitere mor Else til Halmstad. Hun og jeg blev ekviperet fra top til tå.

Derefter drog jeg med Niels til norske vintersportssteder. Da pengene var slut, måtte vi hjem igen for at gå på arbejde – ikke just vor livret.

Bolignøden varede til midt i 1960. erne

og fik afgørende betydning, da Lilian og jeg forsøgte at stifte familie i 1949

Tilbageblik – bolignød

Danmark var efter kapitulationen et forarmet og udplyndret land med 240.000 tyske flygtninge, som skulle huses og fodres, uden at de und das Vaterland på noget tidspunkt drømte om at betale for deres gæstefophold. De nassede på et fattigt folk.

I forhold til andre besatte lande var vi sluppet billigt igennem krigen – godt nok lå en del bygninger i ruiner og godt nok var produktionsapparatet nedslidt eller beskadiget – men befolkningen stod med et efterslæb i form af manglende boliger og klæder som var slidt op, og som trods lapperier i en uendelighed viste, at børnene var vokset fra kludene.

Denne opgørelse må man dog tages med et gran salt for: 40 % af boligerne på landet var fra før 1870 og derfor kassable. I byerne boede ret så mange i saneringsmodent slum – i kolonihaver, eller man klumpede sig sammen – således at flere generationer boede i samme lejlighed.

Arbejdere ved fæstningsværkerne i Jylland, i brunkulslejer og beskæftiget med tørvegravning er næppe indgået i opgørelsen, også de boede under kummerlige forhold.

Husvilde

1942; 6.800 1943; 11.850

Behovet

– eller rettere underskuddet af lejligheder var i 1945 60.000

I Kolding inddrog man skoler i 1942 og byggede klasseværelser om. I Odense inddrog man vandrehjemmet i 1943; pulterkamre blev indrettet som kvistlejligheder uden hensyn til den overhængende livsfare i tilfælde af brand.

En grisk husejer fik dog ørerne i maskinen, da andre beboere klagede over, at han havde nedlagt deres tørreloft. Allerede i det første krigsår indførtes huslejestop og forbud mod opsigelse af lejere. Årsager til boligmangel og bolignød var primært: Bygningen af Vestvolden – det tyske fæstningsbyggeri, som dræned Danmark for arbejdskraft (ca. 100.000 arbejdere) og byggematerialer (cement og træ).

antal personer pr. lejlighed

1940:	1 værelses	1,31;	2 værelses	2,54;	3 værelses	3,10;	4 værelses	4,09;
1945:		1,43;		2,64;		3,06;		4,01;

Mange tjenestemænd, som skulle fraflytte embedsboligen, måtte finde sig til rette i et gæsteværelse i den tidligere embedsbolig.

Ledige lejligheder

	i hele landet	i København
1940:	6.000	4.480
1942:	3.685	2.944
1943:	706	587
1944:	340	265
1945:	85	53

Nybyggede lejligheder

1936:	18.000	1937:	18.500	1938:	14.500
1939:	21.500	1940:	13.500	1941:	8.500
1942:	10.500	1943:	12.500	1944:	12.500
1945:	8.500				

Slut Sverige – med Niels på vinterferie i de norske fjelde.

Med jernbane tog vi til Geilo, et af Norges berømte vintersportssteder og fik et værelse på et vandrehjem, som lå noget isoleret på fjeldet. I naboværelset var fem norske jenter, og det lykkedes at få et vist samarbejde i stand. Vi var nemlig ret meget væk – dels var vi ude at løbe på ski og dels spiste vi på et nærliggende hotel.

Derfor var værelset isnende koldt, hvis man ikke fyrede konstant – det gjorde pigerne så – til gengæld kunne vi byde på danske middagsretter – Aage var kokken – Niels kunne ikke engang lave kaffe, som den mandschauvinist han var.

Vi havde overtalt et par nydelige unge piger til at give os undervisning i skiløb. Vi mødtes næste dag ved en bakke, som jeg kom nogenlunde helskindet ned af – et øjeblik senere kom Niels – han havde virkelig drøn på – jeg tror ikke han var i stand til at bremse – guderne må vide hvordan, lige da han er ud for os, laver han en drejning – et hop og står klippefast ved vor side. Hertil bemærkede den ene pige:

– *«Vi kan vist ikke lære jer noget.»*

Men efterhånden, som vi fortsatte gik det op for dem, at vi var nybegyndere.

På hotellet blev vi ret så populære, fordi da vi skulle fejre Påske, kunne jeg trylle flere flasker frugtvin frem.

Turen tilbage til Oslo foregik på træbænke i kreaturvogn med en kakkelovn i midten.